

Resultatenbijlage bij onderzoeksrapport 'Gewicht in de Schaal'

Auteurs

Jeroen Gouman, Suzanne Vogelesang, Petra Verhoef

Redactie

Foto omslag

Marc de Haan/Hollandse Hoogte

Bij voorkeur citeren als:

Gouman, J., S. Vogelesang & P. Verhoef (2020). Resultatenbijlage bij onderzoeksrapport 'Gewicht in de Schaal'. Den Haag: Rathenau Instituut

Voorwoord

Dit document vormt een aanvulling op het rapport *Gewicht in de schaal – Nederlanders over onderzoek met embryo's* dat het Rathenau Instituut op 11 maart 2020 publiceerde. Het bevat de volledige kwantitatieve resultaten van het vragenlijstonderzoek waarop dat rapport is gebaseerd. Het document is niet bedoeld als opzichzelfstaande publicatie. Bij gebruik van dit document vragen we u altijd te verwijzen naar:

Rathenau Instituut (2020). *Gewicht in de schaal: Nederlanders over onderzoek met embryo's*. Den Haag: Rathenau Instituut (auteurs: Gouman, J., S. Vogelezang & P. Verhoef).

Inhoud

Voorwoord.....	3
Inleiding.....	5
1 Onderzoeksverantwoording.....	6
2 Resultaten vragenlijst.....	12

Inleiding

Met als centrale vraag 'Wat zijn de meningen van Nederlanders over allerlei aspecten van het gebruik van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek en wat zijn daarbij de onderliggende argumenten?' liet het Rathenau Instituut in oktober 2019 een kwantitatief onderzoek uitvoeren onder een steekproef van 1.037 Nederlanders. De steekproef was representatief voor de Nederlandse bevolking wat betreft leeftijd, geslacht, opleiding, grootte van huishouden en regio. Deelnemers vulden een vragenlijst in met vragen over hun gevoelens bij en houding tegenover onderzoek met embryo's – zowel restembryo's als speciaal tot stand gebrachte embryo's – en de argumenten die zij daarbij belangrijk vinden. Vragen gingen ook over kennis over embryo-onderzoek, mogelijke doelen van dat onderzoek, beschermwaardigheid van het embryo, huidige en toekomstige alternatieven voor het gebruik van menselijke embryo's bij onderzoek en eiceldonatie.

De resultaten, conclusies en aandachtspunten naar aanleiding van het onderzoek zijn te lezen in het rapport *Gewicht in de schaal – Nederlanders over onderzoek met embryo's* dat het Rathenau Instituut op 11 maart 2020 publiceerde (zie referentie hieronder).

Het huidige document bevat de volledige kwantitatieve resultaten van het vragenlijstonderzoek waarop dat rapport is gebaseerd. Het document is niet bedoeld als opzichzelfstaande publicatie.

Deel 1 van dit document bestaat uit de onderzoeksverantwoording zoals deze ook is opgenomen in het rapport *Gewicht in de schaal – Nederlanders over onderzoek met embryo's*. Deel 2 van dit document bestaat uit de kwantitatieve onderzoeksresultaten per vraag die is voorgelegd aan de deelnemers aan het onderzoek.

Referentie

Rathenau Instituut (2020). *Gewicht in de schaal: Nederlanders over onderzoek met embryo's*. Den Haag: Rathenau Instituut (auteurs: Gouman, J., S. Vogelezang & P. Verhoef).

1 Onderzoeksverantwoording

Vragenlijstconstructie

De vragenlijst is grotendeels gebaseerd op de vragenlijst die gebruikt werd in het onderzoek in 2007 (Steeegers, Dijkstra & Brom, 2008). Ten opzichte van de vragenlijst uit 2007 zijn er twee veranderingen doorgevoerd. Allereerst is de informatie aangevuld over de wettelijke voorwaarden waaronder onderzoek met embryo's is toegestaan. Daarnaast zijn de genoemde alternatieven voor gebruik van embryo's voor onderzoek geactualiseerd op basis van recente wetenschappelijke ontwikkelingen. De vragenlijst was een computergestuurde zelfinvulvragenlijst (Computer Assisted Self Interviewing, CASI). De volledige vragenlijst is als bijlage 2 opgenomen.

Kwantitatief onderzoek

Steekproef

Voor de gegevensverzameling is door Kantar Netherlands BV, handelend voor Kantar Public, gebruik gemaakt van de steekproefbron NIPObase. Dit is een database van huishoudens die zich bereid hebben verklaard met enige regelmaat aan enquêtes van Kantar deel te nemen. Het panel bestaat in totaal uit 120.000 personen. De werving voor het panel geschiedt grotendeels via traditionele onderzoeksinstrumenten. Bij de diverse mondelinge en telefonische omnibussen van Kantar wordt de bereidheid voor deelname aan het panel getoetst. Bij al deze onderzoeken is sprake van random sampling: iedere groep uit de samenleving heeft in principe een even grote kans om in de steekproef te komen. Het is niet mogelijk voor respondenten om zichzelf bij NIPObase aan te melden.

Bij het trekken van de steekproef is er gestreefd naar representativiteit van deelnemers voor de volgende achtergrondkenmerken: sekse, leeftijd, opleiding, grootte van het huishouden en regio. Hierbij is gebruikgemaakt van normcijfers die zijn ontleend aan de Gouden Standaard. De steekproef bestond uit personen van 18 jaar en ouder.

Benaderingswijze

De respondenten ontvingen een uitnodiging per e-mail. Deze uitnodigingstekst is opgenomen in bijlage 5.

Respons en weging

Er zijn in totaal 2.500 personen benaderd voor deelname aan het onderzoek. Het veldwerk heeft plaatsgevonden van 1 tot en met 14 oktober 2019. Van de 2.500 benaderden waren er 1.260 personen bereid om de vragenlijst in te vullen.

Tweehonderd van hen voltooiden de vragenlijst niet. Totaal 23 personen bleken na invullen van de vragenlijst toch niet tot de doelgroep te behoren ('screened out'). De gegevens van deze 223 personen zijn niet in de analyse betrokken.

In totaal hebben dus 1.037 personen volledig deelgenomen aan het onderzoek, waarmee het responspercentage uitkomt op 41%. Deze respons is lager dan gebruikelijk bij het inzetten van NIPObase. De volgende tabel maakt een vergelijking tussen hen die bereid waren mee te doen en het onderzoek voltooiden ('respons', N=1.037) en hen die niet bereid waren om mee te doen of wel bereid waren om mee te doen maar de vragenlijst niet voltooiden of uiteindelijk niet tot de doelgroep bleken te behoren ('non-respons', N=1.463). Op die manier wordt een beeld verkregen van eventuele selectieve respons.

Tabel 1 Respons en non-respons naar achtergrondkenmerken

	Bruto steekproef	Respons		Non-respons	
	N	N	%	N	%
Sekse					
Man	1225	524	50,5%	701	47,9%
Vrouw	1275	513	49,5%	762	52,1%
Leeftijd in jaren					
18-19	72	24	2,3%	48	3,3%
20-24	207	67	6,5%	140	9,6%
25-29	208	71	6,8%	137	9,4%
30-34	174	73	7,0%	101	6,9%
35-39	199	74	7,1%	125	8,5%
40-44	219	87	8,4%	132	9,0%
45-49	244	101	9,7%	143	9,8%
50-54	240	111	10,7%	129	8,8%
55-59	195	92	8,9%	103	7,0%
60-64	205	90	8,7%	115	7,9%
65-69	178	85	8,2%	93	6,4%

≥ 70	359	162	15,6%	197	13,5%
Opleiding					
Geen opleiding/ basisonderwijs	96	35	3,4%	61	4,2%
LBO/VBO/VMBO (basis of kader)	307	129	12,4%	178	12,2%
MAVO/1e 3 jaar HAVO/VMBO ¹	135	60	5,8%	75	5,1%
MBO	908	379	36,5%	529	36,2%
HAVO en VWO bovenbouw/HBO propedeuse	119	41	4,0%	78	5,3%
HBOWO- bachelor of kandidaat	621	244	23,5%	377	25,8%
WO-doctoraal of master	312	149	14,4%	163	11,1%
Weet niet/wil niet zeggen	2	0	0,0%	2	0,1%
Grootte huishouden					
1 persoon	539	230	22,2%	309	21,1%
2 personen	925	420	40,5%	505	34,5%
3 personen	393	159	15,3%	234	16,0%
4 personen	433	155	14,9%	278	19,0%
5 personen	143	54	5,2%	89	6,1%
6 of meer	67	19	1,8%	48	3,3%

1 Theoretische en gemengde leerweg

Regio					
Grote steden	302	122	11,8%	180	12,3%
West	750	298	28,7%	452	30,9%
Noord	250	103	9,9%	147	10,0%
Oost	510	209	20,2%	301	20,6%
Zuid	584	258	24,9%	326	22,3%
Randgemeenten	104	47	4,5%	57	3,9%
Totaal	2500	1037	100%	1463	100%

Door selectieve respons kan de samenstelling van de respons afwijken van de samenstelling van de populatie. Uit de vergelijking die gemaakt is in bovenstaande tabel, blijkt dat er verschillen zijn in achtergrondkenmerken tussen de respons en non-respons-groep. Daarom is hiervoor door middel van herweging gecorrigeerd. Normcijfers zijn ontleend aan de Gouden Standaard. Een overzicht van de steekproef-samenstelling voor en na weging is in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 2 Steekproef-samenstelling voor en na weging

	Totaal ongewogen		Totaal gewogen	
	N	%	N	%
Sekse				
Man	524	50,5%	511	49,3%
Vrouw	513	49,5%	526	50,7%
Leeftijd in jaren				
18-19	24	2,3%	32	3,0%
20-24	67	6,5%	81	7,8%
25-29	71	6,8%	83	8,0%
30-34	73	7,0%	79	7,6%
35-39	74	7,1%	78	7,5%
40-44	87	8,4%	82	7,9%

45-49	101	9,7%	98	9,5%
50-54	111	10,7%	98	9,4%
55-59	92	8,9%	91	8,8%
60-64	90	8,7%	82	7,9%
65-69	85	8,2%	78	7,5%
≥ 70	162	15,6%	156	15,1%

Opleiding

Geen opleiding/ basisonderwijs	35	3,4%	52	5,0%
LBO/VBO/VMBO (basis of kader)	129	12,4%	133	12,8%
MAVO/1e 3 jaar HAVO/VMBO ²	60	5,8%	51	4,9%
MBO	379	36,5%	374	36,1%
HAVO en VWO bovenbouw/HBO propedeuse	41	4,0%	43	4,2%
HBO/WO-bachelor of kandidaat	244	23,5%	255	24,6%
WO-doctoraal of master	149	14,4%	129	12,5%
Weet niet/wil niet zeggen	0	0%	0	0%

Groote huishouden				
1 persoon	230	22,2%	225	21,7%
2 personen	420	40,5%	380	36,6%
3 personen	159	15,3%	166	16,0%
4 personen	155	14,9%	181	17,4%
5 personen	54	5,2%	62	6,0%
6 of meer	19	1,8%	23	2,2%
Regio				
Grote steden	122	11,8%	123	11,8%
West	298	28,7%	305	29,4%
Noord	103	9,9%	105	10,1%
Oost	209	20,2%	248	23,9%
Zuid	258	24,9%	41	4,0%
Randgemeenten	47	4,5%	216	20,8%

De volgende weegfactoren waren nodig:

- 32,5% van de respondenten heeft een weegfactor kleiner dan 1
- 35,6% heeft een weegfactor tussen 1,0 en 1,5
- 7% heeft een weegfactor tussen 1,5 en 2
- 24,9% heeft een weegfactor hoger dan 2

De hoogste weegfactor bedraagt 7,0.

Er is daarom voor gekozen de resultaten in dit rapport te wegen voor sekse, leeftijd, opleiding, grootte van het huishouden en regio om zo de resultaten te kunnen interpreteren als representatief voor de Nederlandse samenleving.

Referentie

Rathenau Instituut (2008). *Meer dan status alleen: burgerperspectieven op embryo-onderzoek*. Den Haag: Rathenau Instituut (auteurs: Steegers, C., H. Dijkstra & F. Brom).

2 Resultaten vragenlijst

Interesse in en houding ten aanzien van medisch-wetenschappelijk onderzoek

Bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek. Deze vragenlijst gaat over medisch-wetenschappelijk onderzoek. U wordt door het Rathenau Instituut uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek. Het Rathenau Instituut stimuleert het debat in de politiek en de maatschappij over de gevolgen van technologie en wetenschap voor de samenleving.

Het invullen van deze vragenlijst duurt ongeveer 20 minuten.

Vraag 1

Wanneer u in een krant, tijdschrift of social media een bericht tegenkomt over medische zaken, leest u dat bericht dan of niet?

	abs- gewogen	%- gewogen
Bijna altijd	127	12,2%
Meestal wel	286	27,6%
Soms wel, soms niet	462	44,5%
Meestal niet	94	9,1%
Bijna nooit	68	6,6%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 2

Wanneer op tv aandacht wordt besteed aan medische zaken, blijft u dan in het algemeen kijken of niet?

	abs- gewogen	%- gewogen
Bijna altijd	104	10,0%
Meestal wel	319	30,7%
Soms wel, soms niet	427	41,1%
Meestal niet	129	12,5%
Bijna nooit	59	5,7%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vraag 3 (Open)

Medisch-wetenschappelijk onderzoek wordt uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de oorzaken van ziektes en erfelijke aandoeningen en om behandelmethoden te verbeteren. Wat zijn volgens u belangrijke zaken die de medische wetenschap heeft voortgebracht? We willen u vragen maximaal 2 dingen te benoemen.

	abs- gewogen	%- gewogen
Open antwoord gegeven	212	20,5%
Weet niet	825	79,5%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 4 (Open)

Zijn er ook ontwikkelingen in de medische wetenschap die u verkeerd vindt? We willen u vragen maximaal 2 dingen te benoemen.

	abs- gewogen	%- gewogen
Open antwoord gegeven	383	36,9%
Weet niet	654	63,1%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 5

We leggen u een aantal stellingen voor over medisch-wetenschappelijk onderzoek. Kunt u telkens aangeven in welke mate u het met een stelling eens of oneens bent?

Niet de medische wetenschap, maar de samenleving moet bepalen welke medische technieken toelaatbaar zijn en welke niet		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	79	7,6%
Grotendeels mee eens	312	30,1%
Niet mee eens, niet mee oneens	312	30,1%
Grotendeels mee oneens	201	19,4%
Helemaal mee oneens	100	9,6%
Weet niet	33	3,2%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Als je mensenlevens kunt redden is alles toegestaan om dat te bereiken		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	62	6,0%
Grotendeels mee eens	375	36,1%

Niet mee eens, niet mee oneens	279	26,9%
Grotendeels mee oneens	222	21,5%
Helemaal mee oneens	90	8,7%
Weet niet	9	0,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

We moeten de natuur de natuur laten

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	148	14,3%
Grotendeels mee eens	336	32,4%
Niet mee eens, niet mee oneens	317	30,6%
Grotendeels mee oneens	171	16,5%
Helemaal mee oneens	56	5,4%
Weet niet	9	0,9%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

We moeten accepteren dat we niet het lot van elk ziek mens kunnen veranderen

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	353	34,0%
Grotendeels mee eens	429	41,3%
Niet mee eens, niet mee oneens	139	13,4%
Grotendeels mee oneens	67	6,4%
Helemaal mee oneens	41	4,0%
Weet niet	9	0,9%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Het is onmogelijk om de vooruitgang in de medische wetenschap tegen te houden		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	247	23,8%
Grotendeels mee eens	462	44,6%
Niet mee eens, niet mee oneens	203	19,6%
Grotendeels mee oneens	77	7,4%
Helemaal mee oneens	24	2,3%
Weet niet	25	2,4%
Totaal ondervraagden	1038	100,1%

Als je de levensverwachting van mensen kunt laten toenemen mag je alles doen om dat te bereiken		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	39	3,8%
Grotendeels mee eens	271	26,2%
Niet mee eens, niet mee oneens	303	29,2%
Grotendeels mee oneens	279	26,9%
Helemaal mee oneens	124	11,9%
Weet niet	20	2,0%
Totaal ondervraagden	1036	100,0%

Het is niet wenselijk om alles wat medisch mogelijk is ook toe te passen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	264	25,4%
Grotendeels mee eens	437	42,1%
Niet mee eens, niet mee oneens	207	20,0%

Grotendeels mee oneens	74	7,1%
Helemaal mee oneens	24	2,3%
Weet niet	32	3,0%
Totaal ondervraagden	1038	99,9%

Ik wil meepraten over nieuwe technologieën en hoe we daarmee omgaan

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	57	5,5%
Grotendeels mee eens	239	23,1%
Niet mee eens, niet mee oneens	367	35,4%
Grotendeels mee oneens	141	13,6%
Helemaal mee oneens	150	14,4%
Weet niet	84	8,1%
Totaal ondervraagden	1038	100,1%

Embryo-onderzoek in het algemeen

Vraag 6

Heeft u weleens gehoord van het gebruik van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	673	64,9%
Nee	317	30,5%
Weet niet	48	4,6%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vraag 7 (Open)

Wat komt er als eerste bij u op als u denkt aan medisch-wetenschappelijk onderzoek dat gebruik maakt van menselijke embryo's?

	abs- gewogen	%- gewogen
Open antwoord gegeven	763	73,6%
Weet niet	274	26,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 8

Wat voor gevoelens roept het gebruik van menselijke embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek bij u op?

	abs-gewogen	%-gewogen
Vooraf positieve gevoelens	71	6,9%
Vooraf negatieve gevoelens	348	33,5%
Positieve én negatieve gevoelens	421	40,6%
Geen positieve, maar ook geen negatieve gevoelens	141	13,6%
Weet niet	56	5,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 9 (Open)

Welke informatie vindt u belangrijk om een afgewogen mening te kunnen vormen over het gebruik van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek?

	abs-gewogen	%-gewogen
Open antwoord gegeven	644	62,1%
Weet niet	393	37,9%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 10

Voor welke doelen denkt u dat menselijke embryo's momenteel worden gebruikt in medisch-wetenschappelijk onderzoek?

Bestrijding van ernstige ziekten		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	576	55,5%
Nee	177	17,1%
Weet niet	284	27,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Ontwikkelen van voortplantingstechnieken, zoals ivf (reageerbuisbevruchting)		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	578	55,7%
Nee	144	13,9%
Weet niet	315	30,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Doen van onderzoek met stamcellen (cellen die nog kunnen uitgroeien tot specifieke cellen zoals witte en rode bloedcellen)		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	709	68,3%
Nee	45	4,4%
Weet niet	283	27,3%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Geneesmiddelen ontwikkelen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	359	34,6%
Nee	301	29,0%
Weet niet	377	36,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Onderzoek naar erfelijke aandoeningen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	830	80,0%
Nee	41	3,9%
Weet niet	167	16,1%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Inzicht in de ontwikkeling van embryo's		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	658	63,5%
Nee	129	12,4%
Weet niet	250	24,1%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 11

Vanaf welk moment is er volgens u sprake van beginnend menselijk leven?

Er is sprake van beginnend menselijk leven vanaf het moment dat:	abs-gewogen	%-gewogen
Een eicel en een zaadcel zijn versmolten (bevruchting en begin van embryo)	270	26,0%
Het embryo ingenesteld is in de baarmoeder (na 8 tot 10 dagen)	131	12,7%
De cellen van embryo zich gaan specialiseren (na 2 weken)	39	3,8%
Het hartje klopt (na 4 weken)	278	26,8%
Er sprake is van hersenactiviteit (na ca. 6 weken)	76	7,3%
Alle vitale organen zijn gevormd en het embryo een foetus wordt genoemd (9 weken na de bevruchting)	55	5,3%
Het kan bewegen (na 3 maanden)	15	1,4%
Er geen abortus meer is toegestaan (mag tot 24 weken)	32	3,1%
Er sprake is van een bewustzijn of ziel	24	2,3%
Het levensvatbaar is (na 24 weken)	58	5,6%
Het kind geboren is (meestal na ca. 9 maanden)	12	1,1%
Weet niet	48	4,6%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vraag 12

Welke van de onderstaande uitspraken sluit het beste aan bij uw eigen opvatting over het beschermen van beginnend menselijk leven?

Beginnend menselijk leven moet:	abs-gewogen	%-gewogen
Op dezelfde wijze beschermd worden als een pasgeboren kind	402	38,8%
Hoe verder in de ontwikkeling op dezelfde wijze beschermd worden als pasgeboren kind	382	36,9%
Niet op dezelfde wijze beschermd worden als een pasgeboren kind	134	13,0%
Weet niet	118	11,4%
Totaal ondervraagden	1036	100,1%

Gebruik van restembryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek

De volgende vragen gaan over het gebruik van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek. Het gaat hierbij om embryo's tot twee weken oud. In deze periode bestaat een embryo uit een klompje identieke cellen. Embryo's kunnen door geslachtsgemeenschap tot stand komen, maar ook buiten het lichaam van de vrouw, zoals door ivf (ook bekend als reageerbuisbevruchting). Hierbij vindt de bevruchting plaats in een laboratorium. De ontstane embryo's met de grootste kans om tot een zwangerschap te leiden, worden in de baarmoeder geplaatst.

Vraag 13

Zijn embryo's die via geslachtsgemeenschap tot stand komen naar uw mening hetzelfde als embryo's die via ivf tot stand komen, of is er voor u een verschil?

	abs- gewogen	%- gewogen
Dat is voor mij hetzelfde	739	71,2%
Er is voor mij een verschil	222	21,4%
Weet niet	76	7,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Alleen als bij vraag 13 gekozen is voor 'Er is voor mij een verschil'

Vraag 14 (Open)

Wat is naar uw mening het verschil tussen embryo's die via geslachtsgemeenschap en embryo's die via ivf tot stand zijn gekomen?

	abs- gewogen	%- gewogen
Open antwoord gegeven	992	95,6%
Weet niet	45	4,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 15

Bij een ivf-behandeling is het gebruikelijk om meerdere eicellen van één vrouw te bevruchten om de kans op succes te vergroten. De embryo's met de grootste overlevingskansen worden in de baarmoeder geplaatst (maximaal 2 embryo's). De embryo's die overblijven in het laboratorium na de voortplantingsbehandeling worden restembryo's genoemd. Deze restembryo's (en soms ook niet-bevruchte eicellen) worden bevroren bewaard voor een mogelijke volgende ivf-behandeling en op termijn vernietigd.

Wat vindt u ervan dat er meer eicellen worden bevrucht om de kans op een succesvolle zwangerschap te verhogen, dan dat er embryo's mogen worden geplaatst in de baarmoeder?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	491	47,3%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	276	26,6%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	102	9,9%
Ik wijs dit af	87	8,4%
Weet niet	81	7,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 16

Het is in Nederland toegestaan om met restembryo's medisch wetenschappelijk onderzoek te doen. Wist u dat?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja, dat wist ik	247	23,9%
Nee, dat wist ik niet	790	76,1%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 17

Wat voor gevoelens roept het gebruik van restembryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek bij u op?

	abs-gewogen	%-gewogen
Vooraf positieve gevoelens	209	20,2%
Vooraf negatieve gevoelens	240	23,1%
Positieve én negatieve gevoelens	330	31,9%
Geen positieve, maar ook geen negatieve gevoelens	190	18,3%
Weet niet	68	6,5%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 18

Eicellen, zaadcellen en embryo's die niet langer voor een eigen zwangerschap worden gebruikt (bijvoorbeeld na ivf), mogen wel gebruikt worden voor donatie aan andere wensouders, het kweken van embryonale stamcellen en wetenschappelijk onderzoek. Restembryo's mogen in Nederland niet worden gebruikt om een kloon te creëren (een persoon die genetisch identiek is aan een bestaand persoon) en mens-diercombinaties tot stand te brengen die zich langer dan 14 dagen ontwikkelen. Ook verbiedt de wet om het erfelijke materiaal (het DNA) in de kern van geslachtscellen of embryo's te wijzigen wanneer een zwangerschap het doel is.

Wettelijk zijn de volgende voorwaarden gesteld aan het wetenschappelijk onderzoek met restembryo's:

- het echtpaar of stel dat de ivf-behandeling heeft ondergaan moet ermee instemmen dat er onderzoek wordt gedaan met hun restembryo's
- de kennis die het onderzoek zal opleveren is van belang voor de geneeskunde
- de landelijke Medisch Ethische Toetsingscommissie heeft toestemming voor het onderzoek gegeven omdat:
 - zij de onderzoeksmethode vindt passen bij de onderzoeksvraag en doelen
 - zij vindt dat het onderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van en / of door deskundige personen
 - zij geen alternatieve onderzoeksmethoden ziet om dit onderzoek te doen dan met restembryo's
- het embryo mag zich na de bevruchting (de versmelting van eicel en zaadcel) niet langer dan 14 dagen ontwikkelen

Wat vindt u van het gebruik van restembryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek onder deze voorwaarden?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	408	39,3%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	268	25,8%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	133	12,8%
Ik wijs dit af	111	10,7%
Weet niet	118	11,4%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vraag 19

Wat is volgens u het beste moment om aan mensen in een ivf-traject te vragen of ze bereid zijn restembryo's te doneren voor onderzoek?

	abs- gewogen	%- gewogen
Voor aanvang van het ivf-traject	634	61,2%
Voor aanvang van de medische behandeling	105	10,1%
Tijdens de behandeling	21	2,0%
Na afloop van de behandeling	183	17,7%
Weet niet	94	9,0%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 20

Nu volgt een aantal mogelijke argumenten voor of tegen het gebruik van restembryo's voor onderzoek.

Kunt u aangeven hoe belangrijk u elk argument vindt?

Omdat restembryo's menselijk leven zijn moeten ze beschermd worden		
	abs-gewogen	%-gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	200	19,3%
Voor mij belangrijk argument	324	31,3%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	220	21,2%
Voor mij onbelangrijk argument	145	13,9%
Voor mij heel onbelangrijk argument	60	5,8%
Weet niet	89	8,6%
Totaal ondervraagden	1038	100,1%

Onderzoek met restembryo's is ongewenst want het kan ertoe leiden dat we in de toekomst allerlei eigenschappen van embryo's kunnen veranderen		
	abs-gewogen	%-gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	130	12,5%
Voor mij belangrijk argument	273	26,3%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	283	27,3%
Voor mij onbelangrijk argument	169	16,3%
Voor mij heel onbelangrijk argument	71	6,9%
Weet niet	110	10,7%
Totaal ondervraagden	1036	100,0%

Het gebruiken van een restembryo voor onderzoek is beter dan een restembryo vernietigen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	165	15,9%
Voor mij belangrijk argument	391	37,7%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	218	21,1%
Voor mij onbelangrijk argument	83	8,0%
Voor mij heel onbelangrijk argument	65	6,3%
Weet niet	114	11,0%
Totaal ondervraagden	1036	100,0%

Het verbeteren van het leven van de één (de levende mens) rechtvaardigt niet het nemen van het leven van de ander (het restembryo)		
	abs- gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	119	11,4%
Voor mij belangrijk argument	213	20,5%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	317	30,5%
Voor mij onbelangrijk argument	159	15,3%
Voor mij heel onbelangrijk argument	95	9,2%
Weet niet	135	13,0%
Totaal ondervraagden	1038	99,9%

Door onderzoek te doen met restembryo's kunnen we in de toekomst andere mensen helpen die anders zouden sterven		
	abs- gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	223	21,5%
Voor mij belangrijk argument	462	44,6%

Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	171	16,5%
Voor mij onbelangrijk argument	52	5,0%
Voor mij heel onbelangrijk argument	32	3,1%
Weet niet	97	9,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Door restembryo's te gebruiken kan medische vooruitgang worden geboekt die anders onmogelijk is

	abs-gewogen	%-gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	187	18,0%
Voor mij belangrijk argument	467	45,0%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	180	17,4%
Voor mij onbelangrijk argument	66	6,4%
Voor mij heel onbelangrijk argument	44	4,3%
Weet niet	93	8,9%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Het is onmogelijk om de ontwikkeling van de wetenschap tegen te houden

	abs-gewogen	%-gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	89	8,6%
Voor mij belangrijk argument	276	26,6%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	352	34,0%
Voor mij onbelangrijk argument	132	12,7%
Voor mij heel onbelangrijk argument	92	8,9%
Weet niet	96	9,2%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Door onderzoek te doen met restembryo's kunnen we in de toekomst ernstige afwijkingen bij embryo's voorkomen

	abs- gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	213	20,5%
Voor mij belangrijk argument	471	45,4%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	156	15,0%
Voor mij onbelangrijk argument	61	5,9%
Voor mij heel onbelangrijk argument	43	4,1%
Weet niet	94	9,0%
Totaal ondervraagden	1038	99,9%

Vraag 21

Restembryo's worden momenteel ook gebruikt voor onderzoek dat in de toekomst (mogelijk) kan bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe behandelwijzen en medicijnen voor bepaalde ziektes en erfelijke aandoeningen. Voor de verschillende onderzoeksdoeleinden geldt dat het nog niet zeker is of, in welke mate, of op welke termijn de doelen behaald kunnen worden.

Wat vindt u van het gebruik van restembryo's voor onderzoek met de volgende doelen?

Het verbeteren van de veiligheid en effectiviteit van bestaande kunstmatige voortplantingstechnieken zoals ivf en embryoselectie

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	348	33,5%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	347	33,5%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	108	10,4%
Ik wijs dit af	124	12,0%
Weet niet	110	10,6%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Het ontwikkelen en testen van de veiligheid en effectiviteit van nieuwe voortplantingstechnieken

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	322	31,0%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	306	29,5%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	163	15,8%
Ik wijs dit af	149	14,4%
Weet niet	97	9,3%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Het verkrijgen van meer basale kennis over de vroege ontwikkeling van menselijke embryo's

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	420	40,5%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	292	28,1%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	118	11,4%
Ik wijs dit af	109	10,5%
Weet niet	98	9,5%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Het doen van onderzoek met embryonale stamcellen die uit een restembryo verkregen kunnen worden. De verwachting is dat deze stamcellen gebruikt kunnen worden om kapotte lichaamcellen bij mensen te vervangen. Daarmee kunnen ziektes worden voorkomen of genezen.

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	453	43,6%

Ik aarzel, maar neig naar instemmen	316	30,5%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	89	8,6%
Ik wijs dit af	83	8,0%
Weet niet	96	9,3%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 22

Op dit moment zijn er nog weinig andere onderzoeksmethoden die een volwaardig alternatief vormen voor het doen van onderzoek met restembryo's. Dat betekent dat wetenschappers wel gebruik kunnen maken van andere onderzoekmodellen dan restembryo's, maar dat het per onderzoeksvraag verschilt of, en in welke mate, deze alternatieven geschikt zijn. Dat komt bijvoorbeeld omdat embryo's van dieren zich anders ontwikkelen dan embryo's van mensen. Toch bieden deze alternatieven wel mogelijkheden en inzichten voor het beantwoorden van een deel van de wetenschappelijke vragen.

Nu volgt een aantal andere vormen van onderzoek als alternatief voor één van de toepassingen van onderzoek met restembryo's.

Wat vindt u van het gebruik van deze alternatieven in plaats van het gebruik van menselijke restembryo's?

Het gebruik van dierlijke embryo's		
	abs-gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	138	13,3%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	279	27,0%
Heb ik geen voorkeur	313	30,2%
Heb ik een lichte voorkeur voor het gebruik van restembryo's	106	10,3%
Heb ik een sterke voorkeur voor het gebruik van restembryo's	54	5,2%
Weet niet	145	14,0%
Totaal ondervraagden	1035	100,0%

Het gebruik van menselijke embryonale stamcellen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	98	9,5%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	293	28,3%
Heb ik geen voorkeur	362	34,9%
Heb ik een lichte voorkeur voor het gebruik van restembryo's	55	5,3%
Heb ik een sterke voorkeur voor het gebruik van restembryo's	27	2,6%
Weet niet	203	19,5%
Totaal ondervraagden	1038	100,1%

Het gebruik van stamcellen gemaakt uit volwassen cellen van een mens (zoals huid- en bloedcellen) die zo worden aangepast dat ze zich vrijwel hetzelfde als embryonale stamcellen gedragen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	285	27,5%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	298	28,8%
Heb ik geen voorkeur	211	20,4%
Heb ik een lichte voorkeur voor het gebruik van restembryo's	48	4,6%
Heb ik een sterke voorkeur voor het gebruik van restembryo's	33	3,2%
Weet niet	161	15,5%
Totaal ondervraagden	1036	100,0%

Vraag 23

De verwachting is dat over 5 tot 15 jaar er mogelijk ook gebruik gemaakt kan worden van nog meer alternatieven voor onderzoek met restembryo's. Onderzoekers kunnen dan mogelijk gebruik maken van embryo-modellen die zijn ontwikkeld op basis van een combinatie van verschillende menselijke stamcellen uit volwassen cellen van een mens (zoals huidcellen). Ook kunnen zij dan mogelijk gebruik maken van embryo-modellen die zijn ontwikkeld door een combinatie van dierlijk en menselijk materiaal. Voor deze alternatieven geldt ook dat deze niet een volwaardig alternatief zijn voor onderzoek met restembryo's, maar wel voor onderdelen van het gewenste onderzoek.

Wat vindt u van het gebruik van deze alternatieven in plaats van het gebruik van menselijke restembryo's?

Het gebruik van dierlijke embryo's waarin menselijke stamcellen zijn aangebracht		
	abs-gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	59	5,7%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	182	17,6%
Heb ik geen voorkeur	295	28,5%
Heb ik een lichte voorkeur voor het gebruik van restembryo's	137	13,2%
Heb ik een sterke voorkeur voor het gebruik van restembryo's	122	11,8%
Weet niet	242	23,3%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Het gebruik van kunstmatige embryo's die tot stand zijn gekomen door verschillende menselijke stamcellen bij elkaar te voegen		
	abs-gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	119	11,5%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	262	25,3%
Heb ik geen voorkeur	275	26,5%
Heb ik een lichte voorkeur voor het gebruik van restembryo's	82	7,9%

Heb ik een sterke voorkeur voor het gebruik van restembryo's	63	6,1%
Weet niet	236	22,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Gebruik van speciaal tot stand gebrachte embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek

Het is ook mogelijk om speciaal voor wetenschappelijk onderzoek eicellen te bevruchten en daarmee embryo's tot stand te brengen. Het speciaal tot stand brengen van embryo's in een laboratorium voor medisch-wetenschappelijk onderzoek is in Nederland verboden. Dit verbod, ingevoerd in 2002, is tijdelijk. In de toekomst zal opnieuw worden bekeken of het verbod gehandhaafd moet blijven of moet worden opgeheven. Hierover verschillen de meningen.

Vraag 24 (Open)

Wat komt er als eerste bij u op als u denkt aan het speciaal tot stand brengen van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek?

	abs- gewogen	%- gewogen
Open antwoord gegeven	664	64,0%
Weet niet	373	36,0%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 25

Wat voor gevoelens roept het speciaal tot stand brengen van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek bij u op?

	abs- gewogen	%- gewogen
Vooraf positieve gevoelens	96	9,3%
Vooraf negatieve gevoelens	438	42,2%
Positieve én negatieve gevoelens	306	29,5%
Geen positieve, maar ook geen negatieve gevoelens	117	11,3%
Weet niet	79	7,6%
Totaal ondervraagden	1036	99,9%

Vraag 26

Zijn embryo's die speciaal voor onderzoek tot stand gebracht worden naar uw mening hetzelfde als embryo's die overblijven bij een ivf-behandeling, of is er voor u een verschil?

	abs- gewogen	%- gewogen
Dat is voor mij hetzelfde	376	36,3%
Er is voor mij een verschil	488	47,1%
Weet niet	172	16,6%
Totaal ondervraagden	1036	100,0%

Alleen als bij vraag 24 gekozen is voor 'Er is voor mij een verschil'

Vraag 27 (Open)

Wat is naar uw mening het verschil tussen speciaal voor onderzoek tot stand gebrachte embryo's en embryo's die overblijven bij een ivf-behandeling (restembryo's)?

	abs- gewogen	%- gewogen
Open antwoord gegeven	922	88,9%
Weet niet	115	11,1%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 28

De volgende wettelijke voorwaarden treden in werking als het verbod op het speciaal tot stand brengen van embryo's voor onderzoeksdoeleinden wordt opgeheven:

- degene die de ei- of zaadcellen ter beschikking stelt moet ermee instemmen dat er onderzoek wordt gedaan
- de kennis die het onderzoek zal opleveren is van belang voor de geneeskunde
- de landelijke Medisch Ethische Toetsingscommissie heeft toestemming voor het onderzoek gegeven omdat:

- zij de onderzoeksmethode vindt passen bij de onderzoeksvraag en doelen
- zij vindt dat het onderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van en / of door deskundige personen
- zij geen andere mogelijkheden ziet om dit onderzoek te doen dan met tot stand gebrachte embryo's
- het embryo mag zich na de bevruchting (de versmelting van eicel en zaadcel) niet langer dan 14 dagen ontwikkelen

Het is dan nog altijd verboden om deze speciaal tot stand gebrachte embryo's te gebruiken voor het creëren van klonen (een persoon die genetisch identiek is aan een bestaande persoon) of om het erfelijke materiaal (het DNA) in de kern van geslachtscellen of embryo's te wijzigen met als doel een zwangerschap. Ook het tot stand brengen van mens-dier combinaties die zich langer ontwikkelen dan 14 dagen blijft verboden.

Wat vindt u van het tot stand brengen van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek onder deze voorwaarden?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	241	23,2%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	272	26,2%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	180	17,3%
Ik wijs dit af	184	17,8%
Weet niet	160	15,4%
Totaal ondervraagden	1037	99,9%

Vraag 29

In sommige andere landen is het speciaal tot stand brengen van embryo's voor onderzoek wel toegestaan. Mag Nederland gebruik maken van de inzichten die dit oplevert, ook al is het tot stand brengen van embryo's voor onderzoek bij ons verboden?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja, dat mag	711	68,6%
Nee, dat mag niet	326	31,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 30

Nu volgt een aantal mogelijke argumenten voor of tegen het speciaal tot stand brengen van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek.

Kunt u aangeven hoe belangrijk u elk argument vindt?

Embryo's mogen alleen tot stand gebracht worden met als doel voortplanting		
	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	160	15,4%
Voor mij belangrijk argument	250	24,1%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	222	21,4%
Voor mij onbelangrijk argument	161	15,5%
Voor mij heel onbelangrijk argument	102	9,8%
Weet niet	142	13,7%
Totaal ondervraagden	1037	99,9%

Omdat tot stand gebrachte embryo's menselijk leven zijn moeten ze beschermd worden		
	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	206	19,8%
Voor mij belangrijk argument	347	33,5%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	218	21,0%
Voor mij onbelangrijk argument	113	10,9%
Voor mij heel onbelangrijk argument	48	4,7%
Weet niet	106	10,2%
Totaal ondervraagden	1038	100,1%

Onderzoek met tot stand gebrachte embryo's is ongewenst, omdat het ertoe kan leiden dat we in de toekomst allerlei eigenschappen van embryo's kunnen veranderen

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	176	17,0%
Voor mij belangrijk argument	319	30,7%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	215	20,7%
Voor mij onbelangrijk argument	121	11,6%
Voor mij heel onbelangrijk argument	56	5,4%
Weet niet	151	14,5%
Totaal ondervraagden	1038	99,9%

Het verbeteren van het leven van de één (de levende mens) rechtvaardigt niet het nemen van het leven van de ander (de embryo)

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	132	12,8%
Voor mij belangrijk argument	265	25,6%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	270	26,0%
Voor mij onbelangrijk argument	138	13,3%
Voor mij heel onbelangrijk argument	79	7,6%
Weet niet	153	14,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Door embryo's tot stand te brengen voor onderzoek kunnen we in de toekomst andere mensen helpen die anders zouden sterven

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	131	12,6%
Voor mij belangrijk argument	416	40,1%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	222	21,5%
Voor mij onbelangrijk argument	76	7,3%
Voor mij heel onbelangrijk argument	50	4,8%
Weet niet	142	13,7%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Door embryo's tot stand te brengen voor onderzoek kan medische vooruitgang worden geboekt die anders onmogelijk is

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	129	12,4%
Voor mij belangrijk argument	382	36,9%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	216	20,9%
Voor mij onbelangrijk argument	108	10,4%
Voor mij heel onbelangrijk argument	65	6,2%
Weet niet	137	13,2%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vrouwen die eicellen beschikbaar willen stellen voor het tot stand brengen van embryo's, zullen een medische ingreep moeten ondergaan die niet zonder risico is

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	178	17,1%
Voor mij belangrijk argument	411	39,6%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	187	18,0%
Voor mij onbelangrijk argument	68	6,5%
Voor mij heel onbelangrijk argument	31	3,0%
Weet niet	163	15,7%
Totaal ondervraagden	1038	99,9%

Het is onmogelijk om de ontwikkeling van de wetenschap tegen te houden

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	70	6,8%
Voor mij belangrijk argument	300	28,9%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	281	27,1%
Voor mij onbelangrijk argument	172	16,6%
Voor mij heel onbelangrijk argument	83	8,0%
Weet niet	131	12,6%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Door het verbod op het tot stand brengen van embryo's voor onderzoek zouden medisch onderzoekers naar landen kunnen vertrekken waar dit onderzoek wel is toegestaan

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	47	4,5%
Voor mij belangrijk argument	228	22,0%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	284	27,3%
Voor mij onbelangrijk argument	196	18,9%
Voor mij heel onbelangrijk argument	123	11,9%
Weet niet	160	15,4%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Door het verbod op het tot stand brengen van embryo's voor onderzoek in eigen land, laten we de landen waar dit wel is toegestaan voor ons het lastige werk uitvoeren

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	42	4,1%
Voor mij belangrijk argument	199	19,2%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	337	32,5%
Voor mij onbelangrijk argument	204	19,6%
Voor mij heel onbelangrijk argument	113	10,9%
Weet niet	142	13,7%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Door onderzoek met tot stand gebrachte embryo's kunnen we in de toekomst ernstige afwijkingen bij embryo's voorkomen

	abs-gewogen	%- gewogen
Voor mij heel belangrijk argument	153	14,8%
Voor mij belangrijk argument	434	41,9%
Voor mij geen belangrijk, of onbelangrijk argument	201	19,3%
Voor mij onbelangrijk argument	82	7,9%
Voor mij heel onbelangrijk argument	49	4,7%
Weet niet	118	11,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 31

Wanneer embryo's speciaal tot stand worden gebracht voor wetenschappelijk onderzoek, is met zekerheid te zeggen dat ze niet zullen uitgroeien tot mensen. De embryo's worden alleen tot stand gebracht voor het doen van wetenschappelijk onderzoek dat met restembryo's of andere embryomodellen niet mogelijk is. Voor al deze onderzoeksdoeleinden geldt dat het nog niet zeker is of, in welke mate, of op welke termijn ze behaald kunnen worden.

Wat vindt u van het speciaal tot stand brengen van embryo's voor onderzoek met de volgende doelen?

Het bestuderen van de vroege fase van de ontwikkeling van een embryo (de eerste vijf dagen in de ontwikkeling van een embryo) en bijvoorbeeld de invloed van specifieke genen daarop.

	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	256	24,7%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	303	29,2%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	146	14,1%
Ik wijs dit af	173	16,7%
Weet niet	159	15,3%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Het testen van de effectiviteit en veiligheid van bestaande technieken en producten die de kans op geslaagde ivf-behandelingen kunnen verhogen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	295	28,5%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	292	28,1%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	157	15,1%
Ik wijs dit af	153	14,8%
Weet niet	140	13,5%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Het ontwikkelen en testen van de effectiviteit en veiligheid van nieuwe technieken en producten die de kans op geslaagde vruchtbaarheidsbehandelingen kunnen verhogen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	302	29,1%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	287	27,7%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	146	14,1%
Ik wijs dit af	155	14,9%
Weet niet	147	14,2%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Onderzoeken of ingevroren stam- en geslachtscellen kunnen leiden tot gezonde toekomstige kinderen zodat jonge mensen na intensieve chemokuren in de toekomst uitzicht hebben op een 'genetisch eigen kind'.		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	329	31,8%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	295	28,4%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	122	11,8%

Ik wijs dit af	150	14,5%
Weet niet	141	13,6%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Onderzoek naar het aanpassen van het DNA bij embryo's (ook bekend als kiembaanmodificatie) zodat bijvoorbeeld erfelijke aandoeningen kunnen worden voorkomen

	240	23,1%
Ik stem hiermee in	297	28,7%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	167	16,1%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	178	17,2%
Ik wijs dit af	155	14,9%
Weet niet	1037	100,0%
Totaal ondervraagden	240	23,1%

Vraag 32

Nu volgt een aantal andere vormen van onderzoeksmethoden als alternatief voor het speciaal tot stand brengen van menselijke embryo's. Voor deze alternatieven geldt dat deze niet een volwaardig alternatief zijn voor onderzoek met speciaal tot stand gebrachte embryo's. Toch bieden deze alternatieven wel mogelijkheden en inzichten voor het beantwoorden van een deel van de wetenschappelijke vragen.

Wat vindt u van het gebruik van deze alternatieven in plaats van speciaal voor onderzoek tot stand gebrachte embryo's?

Het gebruik van eicellen die zonder zaad worden aangezet tot deling of die zijn bevrucht met twee zaadcellen (beide embryovormen zijn daardoor niet levensvatbaar) om inzicht te krijgen in de vroegste stadia van de embryonale ontwikkeling.

	abs- gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	104	10,1%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	256	24,7%
Heb ik geen voorkeur	321	31,0%

Ik heb een lichte voorkeur voor het tot stand brengen van (menselijke) embryo's	29	2,8%
Ik heb een sterke voorkeur voor het tot stand brengen van (menselijke) embryo's	28	2,7%
Weet niet	298	28,8%
Totaal ondervraagden	1036	100,1%

Het speciaal tot stand brengen van embryo's die genetisch zo aangepast zijn dat zij zich niet verder kunnen ontwikkelen dan 14 dagen voor onderzoeksdoeleinden (wetenschappers verwachten dat dit mogelijk is over 5 tot 15 jaar).

	abs- gewogen	%- gewogen
Heb ik een sterke voorkeur voor dit alternatief	110	10,6%
Heb ik een lichte voorkeur voor dit alternatief	283	27,3%
Heb ik geen voorkeur	272	26,2%
Ik heb een lichte voorkeur voor het tot stand brengen van (menselijke) embryo's	42	4,0%
Ik heb een sterke voorkeur voor het tot stand brengen van (menselijke) embryo's	33	3,2%
Weet niet	297	28,7%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 33

Vindt u dat onderzoekers moeten wachten tot er alternatieven zijn - zodat zij geen gebruik hoeven te maken van speciaal tot stand gebrachte menselijke embryo's - ook als de kans bestaat dat deze alternatieven niet volledig toereikend zijn om onderzoeksvragen over het menselijke embryo en voortplantingstechnieken te beantwoorden?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	362	34,9%
Nee	366	35,3%
Weet niet	309	29,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 34

Op dit moment mag een embryo in een laboratorium zich niet langer ontwikkelen dan 14 dagen, ook al is dit inmiddels technisch mogelijk. Daarna zijn onderzoekers wettelijk verplicht het embryo te vernietigen. Dat is wettelijk bepaald.

Wetenschappers willen meer leren over de ontwikkeling van het embryo na 14 dagen.

Vindt u dat deze grens van 14 dagen zou moeten worden opgerekt (met een maximum van 28 dagen) voor medisch-wetenschappelijk onderzoek?

Kies het antwoord dat het best bij u past:

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja, want hiermee kunnen belangrijke medische inzichten verkregen worden	239	23,1%
Ja, want het mogelijk redden of verbeteren van het leven van mensen is belangrijker dan het beschermen van embryo's	116	11,2%
Nee, want een embryo dat ouder is dan 14 dagen verdient zoveel bescherming dat het niet gebruikt mag worden voor onderzoek waarbij het vernietigd wordt, ook als dat onderzoek medische voordelen heeft	231	22,3%
Nee, want ook al is het embryo speciaal tot stand gebracht voor wetenschappelijk onderzoek we moeten respect hebben voor de gevolgen van dit onderzoek op het embryo in ontwikkeling	244	23,5%
Weet niet	207	20,0%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Eiceldonatie

Stel dat het verbod op het speciaal voor onderzoek tot stand brengen van embryo's in Nederland wordt opgeheven. Dan heeft de medische wetenschap eicellen nodig om embryo's tot stand te brengen voor onderzoek. Deze kunnen worden verkregen bij vrouwen die een ivf-behandeling ondergaan, maar ook buiten een ivf-behandeling om. Het afnemen van eicellen uit de eierstokken is een intensieve ingreep waaraan gezondheidsrisico's zijn verbonden voor de vrouw.

Vraag 35

Wat vindt u van het mogelijk maken van de volgende vormen van vrijwillige eiceldonatie voor het tot stand brengen van embryo's:

Gebruik maken van eicellen die bij een ivf-behandeling overblijven		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	392	37,8%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	284	27,4%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	74	7,1%
Ik wijs dit af	151	14,5%
Weet niet	137	13,2%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Meer eicellen afnemen bij een ivf-behandeling (waardoor meer hormonen moeten worden toegediend)		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	119	11,5%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	251	24,2%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	214	20,6%
Ik wijs dit af	280	27,0%
Weet niet	172	16,6%
Totaal ondervraagden	1036	99,9%

Buiten een ivf-behandeling om een hormoonkuur en eierstokpunctie ondergaan, uitsluitend voor het doneren van eicellen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	121	11,7%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	209	20,2%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	204	19,7%
Ik wijs dit af	328	31,6%
Weet niet	175	16,9%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Buiten een ivf-behandeling om eicellen doneren, zonder hormoonkuur		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ik stem hiermee in	175	16,9%
Ik aarzel, maar neig naar instemmen	248	23,9%
Ik aarzel, maar neig naar afwijzen	179	17,2%
Ik wijs dit af	253	24,4%
Weet niet	183	17,6%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vraag 36

Kunt u van de volgende uitspraken aangeven of u het ermee eens of oneens bent?

Vrouwen die graag eicellen willen doneren voor onderzoek moeten dat kunnen doen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	263	25,3%
Grotendeels mee eens	351	33,9%
Niet mee eens, niet mee oneens	201	19,4%
Grotendeels mee oneens	53	5,1%
Helemaal mee oneens	74	7,1%
Weet niet	96	9,2%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vrouwen die eicellen doneren ten behoeve van onderzoek, moeten daarvoor een financiële vergoeding krijgen		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	140	13,5%
Grotendeels mee eens	261	25,1%
Niet mee eens, niet mee oneens	235	22,6%
Grotendeels mee oneens	76	7,3%
Helemaal mee oneens	209	20,1%
Weet niet	117	11,3%
Totaal ondervraagden	1038	99,9%

Geldgebrek kan ervoor zorgen dat de keuze van vrouwen om eicellen te doneren niet vrijwillig is

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	290	27,9%
Grotendeels mee eens	321	31,0%
Niet mee eens, niet mee oneens	188	18,1%
Grotendeels mee oneens	69	6,6%
Helemaal mee oneens	51	4,9%
Weet niet	119	11,5%
Totaal ondervraagden	1038	100,0%

Vrouwen die eicellen doneren ten behoeve van onderzoek, moeten kunnen beslissen voor welk onderzoeksdoel de eicellen zullen worden gebruikt

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	213	20,5%
Grotendeels mee eens	293	28,2%
Niet mee eens, niet mee oneens	212	20,5%
Grotendeels mee oneens	97	9,4%
Helemaal mee oneens	101	9,8%
Weet niet	121	11,7%
Totaal ondervraagden	1037	100,1%

Vrouwen die eicellen doneren ten behoeve van onderzoek, moeten kunnen meeprofiteren van de financiële opbrengsten die het onderzoek met hun eicellen oplevert

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	107	10,4%
Grotendeels mee eens	165	15,9%
Niet mee eens, niet mee oneens	233	22,5%

Grotendeels mee oneens	161	15,6%
Helemaal mee oneens	250	24,1%
Weet niet	120	11,6%
Totaal ondervraagden	1036	100,1%

Het doneren van eicellen is een vorm van liefdadigheid

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	110	10,6%
Grotendeels mee eens	279	26,9%
Niet mee eens, niet mee oneens	299	28,8%
Grotendeels mee oneens	85	8,2%
Helemaal mee oneens	144	13,9%
Weet niet	120	11,6%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

De eicel is niet meer het eigendom van de donor na donatie

	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	282	27,2%
Grotendeels mee eens	280	27,0%
Niet mee eens, niet mee oneens	182	17,6%
Grotendeels mee oneens	76	7,4%
Helemaal mee oneens	98	9,5%
Weet niet	118	11,4%
Totaal ondervraagden	1036	100,1%

Vrouwen die bereid zijn eicellen te doneren voor onderzoek moeten tegen zichzelf beschermd worden		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	201	19,4%
Grotendeels mee eens	273	26,3%
Niet mee eens, niet mee oneens	212	20,4%
Grotendeels mee oneens	128	12,4%
Helemaal mee oneens	90	8,7%
Weet niet	133	12,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vrouwen die eicellen doneren ten behoeve van onderzoek, moeten kunnen worden ingelicht over de resultaten die het onderzoek met hun eicellen oplevert		
	abs- gewogen	%- gewogen
Helemaal mee eens	254	24,5%
Grotendeels mee eens	372	35,9%
Niet mee eens, niet mee oneens	183	17,6%
Grotendeels mee oneens	59	5,7%
Helemaal mee oneens	57	5,5%
Weet niet	113	10,9%
Totaal ondervraagden	1038	100,1%

Afsluitende vragen

Vraag 37

Alles afwegend, vindt u dat het verbod op het speciaal tot stand brengen van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek gehandhaafd moet blijven?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	491	47,4%
Nee	317	30,6%
Weet niet	228	22,0%
Totaal ondervraagden	1036	100,0%

Vraag 38

Verwacht u dat het tot stand brengen van embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek in Nederland over 10 jaar nog steeds verboden zal zijn?

	abs- gewogen	%- gewogen
Zeker wel	55	5,3%
Waarschijnlijk wel	166	16,0%
Misschien wel, misschien niet	313	30,2%
Waarschijnlijk niet	368	35,5%
Zeker niet	25	2,4%
Weet niet	110	10,6%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 39

Wie kan de Nederlandse samenleving volgens u het beste informeren over speciaal tot stand gebrachte embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek?

Meer antwoorden mogelijk

	Abs gewogen ³	% van totaal (1037)
Wetenschappers aan universiteiten	427	90,9%
Wetenschappers bij commerciële bedrijven	22	
Wetenschapsjournalisten	189	
Ethische commissies	308	
Artsen/dokters/medische professionals	627	
Populaire media/publieke omroep	82	
Politici	56	
Spirituele/religieuze leiders	24	
Maatschappelijke organisaties (zoals Greenpeace)	53	
Kennis- en onderzoekscentra (zoals Erfocentrum)	344	
Anders, namelijk... ⁴	19	9,1%
Weet niet	94	

³ 94 van de 1037 deelnemers kozen de exclusieve optie 'weet niet': ze konden daarnaast geen andere opties aanvinken. De overige 943 personen kozen één of meerdere partijen die Nederland het best kunnen informeren over voor wetenschappelijk onderzoek met tot stand gebrachte embryo's.

⁴ Open antwoord

Vraag 40

U heeft in deze vragenlijst veel informatie ontvangen over het gebruik van menselijke embryo's voor onderzoek. Over welk(e) onderwerp(en) zou u meer geïnformeerd willen worden om een beter afgewogen mening te kunnen vormen over het gebruik van embryo's voor onderzoek?

Meer antwoorden mogelijk

De tabel staat op de volgende pagina.

	Abs gewogen ⁵	% van totaal (1037)
Ik heb voldoende informatie om een afgewogen mening te vormen over het gebruik van embryo's voor onderzoek.	233	22,5%
De doelen waarvoor menselijke embryo's gebruikt worden in medisch-wetenschappelijk onderzoek.	175	33,6%
De medische vooruitgang die door het doen van onderzoek met menselijke embryo's geboekt kan worden.	176	
De alternatieve vormen voor het gebruik van menselijke embryo's voor onderzoek.	120	
De voorwaarden die gesteld worden aan het doen van medisch-wetenschappelijk onderzoek met menselijke embryo's in Nederland.	119	
De procedure voor het tot stand brengen van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek (o.a. de manier waarop eicellen verkregen worden, geldende regelgeving, bescherming van de donor van het lichaamsmateriaal).	116	
De ethische aspecten die een rol spelen bij het gebruik van menselijke embryo's voor onderzoek.	128	
De visie en argumenten van andere Nederlandse burgers bij het gebruik van menselijke embryo's voor medisch-wetenschappelijk onderzoek.	36	
anders, namelijk... ⁶	13	
weet niet	50	4,8%
Ik wil geen extra informatie over embryo onderzoek ⁷	405	39,1%

⁵ 688 van de 1037 deelnemers kozen een optie die exclusief was ('Ik heb voldoende informatie om een afgewogen mening te vormen over het gebruik van embryo's voor onderzoek', 'weet niet' of 'ik wil geen extra informatie over embryo onderzoek'.) Ze konden daarnaast geen andere opties aanvinken. De overige 349 personen kozen één of meerdere onderwerpen waarover men nog verder geïnformeerd wil worden om een beter afgewogen mening te maken.

⁶ Open antwoord

Persoonlijke vragen

Vraag 41

Tot slot volgen nog enkele vragen over uw persoonlijke situatie.

Heeft u zelf of iemand in uw naaste omgeving een ivf-behandeling ondergaan?

Ja, ikzelf		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	20	1,9%
Nee	1017	98,1%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Ja, een gezinslid of geliefde		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	48	4,6%
Nee	989	95,4%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Ja, verdere familie		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	98	9,5%
Nee	939	90,5%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Ja, vrienden		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	116	11,2%
Nee	921	88,8%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Ja, kennissen of buren		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	102	9,8%
Nee	935	90,2%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Nee		
	abs- gewogen	%- gewogen
Ja	691	66,7%
Nee	346	33,3%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

Vraag 42

Heeft u een beroep in de gezondheidszorg, medische wetenschap of biologie of heeft u in het verleden een beroep in deze richting uitgeoefend?

	abs- gewogen	%- gewogen
Ja, hierdoor ben ik beter op de hoogte van dit onderwerp	53	5,1%
Ja, maar hierdoor ben ik niet beter op de hoogte van dit onderwerp	118	11,4%
Nee	866	83,5%
Totaal ondervraagden	1037	100,0%

© Rathenau Instituut 2020

Vereenvoudigen en/of openbaarmaking van (delen van) dit werk voor creatieve, persoonlijke of educatieve doeleinden is toegestaan, mits kopieën niet gemaakt of gebruikt worden voor commerciële doeleinden en onder voorwaarde dat de kopieën de volledige bovenstaande referentie bevatten. In alle andere gevallen mag niets uit deze uitgave worden vereenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Open Access

Het Rathenau Instituut heeft een Open Access beleid. Rapporten, achtergrondstudies, wetenschappelijke artikelen, software worden vrij beschikbaar gepubliceerd. Onderzoeksgegevens komen beschikbaar met inachtneming van wettelijke bepalingen en ethische normen voor onderzoek over rechten van derden, privacy, en auteursrecht.

Contactgegevens

Anna van Saksenlaan 51
Postbus 95366
2509 CJ Den Haag
070-342 15 42
info@rathenau.nl
www.rathenau.nl

Bestuur van het Rathenau Instituut

Mw. Gerdi Verbeet

Prof. dr. Noelle Aarts

Prof. dr. Roshan Cools

Dr. Hans Dröge

Prof. mr. dr. Erwin Muller

Prof. dr. ir. Peter-Paul Verbeek

Prof. dr. Marijk van der Wende

Dr. ir. Melanie Peters - secretaris

Het Rathenau Instituut stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie. We doen onderzoek en organiseren het debat over wetenschap, innovatie en nieuwe technologieën.

Rathenau Instituut